

ODS 2006:

ČAS ČINŮ

Příspěvek do diskuse o strategii a taktice ODS v období po kongresu 2004

Martin Říman 15.11.2004

Úvodem

Občanská demokratická strana je na podzim roku 2004 stabilizovanou, úspěšnou stranou, která zvládla složitý manévr odchodu svého dlouholetého předsedy a zakladatele. Dokázala prosadit do funkce prezidenta svého kandidáta. **Přesvědčivě zvítězila ve všech volbách**, které se od té doby konaly.

Mnohým z nás, ale především lidem zvnějšku se zdá již téměř samozřejmé, že poslední krok – vítězství v parlamentních volbách v roce 2006 - bude za této situace takřka formalitou. Stejně tak máme pocit, že vláda ODS bude po osmileté zkušenosti se sociálními demokraty přijata veřejností velmi vstřícně a v neposlední řadě věříme, že ODS má zcela jasno, co vlastně po převzetí vládní odpovědnosti chce ve Strakově akademii dělat.

Jsem přesvědčen, že tomu tak může, ale také nemusí být. Aby se tak stalo, **musíme vykonat ještě mnoho práce**. Na následujících několika stránkách chci upozornit, podle mého soudu, na to nejdůležitější.

Co se zdařilo a co ne od františkolázeňského kongresu

Tento materiál do jisté míry navazuje na text, který jsem vydal na podzim roku 2002 před kongresem ve Františkových lázních a který jsem nazval, jak si možná někteří vzpomenou „Čas rozhodnutí“. Bylo to v době, kdy ODS přepřahala na klíčovém postu, kdy jsme se teprve seznamovali s novou rolí čisté opozice a kdy logicky bylo ve vzduchu mnoho těch úplně nejzákladnějších otázek existence ODS. Kládl jsem si 3 otázky – **zda je ODS opravdu pevně usazena na politické mapě, jak máme formulovat naši opoziční pozici a konečně, jak efektivněji organizovat ODS**.

Nepochybně mi dáte za pravdu, že **na první dvě otázky** máme dnes odpověď vcelku zřetelnou. Ukázalo se nade vše pochybnost, že ODS nebyla v žádném případě tím, co ji bylo předhazováno, totiž doprovodným sborem velkého sólisty. Stejně tak zvolený model opozice bez přívlastků, opozice nulové tolerance doplněný na druhé straně metodou předkládání alternativních návrhů se ukázal a stále ukazuje jako správný a vedoucí k úspěchu.

Bohužel na třetí otázku jsme, podle mého soudu, uspokojivou odpověď nenalezli. ODS se v průběhu uplynulých dvou let **nepodařilo snížit vnitřní nekonzistenci** a napětí, které provází mnohá sdružení od místní po regionální úroveň. Myšlenkový a osobnostní kvas je samozřejmě základní podmínkou existence živé, fungující strany, avšak problém je v používaných metodách. Formální pravidla, především stanovy, neposkytují dostatečný návod a pravidla neformální se rodí velmi ztěžka. Fakt, že jsme v otázce kultivace vnitřního prostředí za uplynulé dva roky příliš nepokročili je o to smutnější, že jsme k tomu měli svým způsobem dost času, nezátížení vládní odpovědností. V následujícím období tomu tak již pravděpodobně nebude.

Svorníkem a zároveň předělem tohoto období bude rok 2006, pravděpodobný termín parlamentních voleb. Bude důležité, co a jak budeme dělat do těchto voleb, ale stejně tak, co budeme dělat po těchto volbách. A protože jsem přesvědčen, že pokud neuděláme větší chybu, bude to ODS, kdo bude nejpozději v červnu 2006 sestavovat pravicovou, reformní vládu, těžiště mých úvah jde právě tímto směrem.

Úkol č.1: Dověst ODS k přesvědčivému vítězství ve volbách do PS

Drtivé vítězství v posledních volbách se zdá být tak přesvědčivé, že se ani nezdá možné, že by se ČSSD mohla v následujících 18 měsících ještě vzpamatovat. Za poslední 2 roky jsme našeho hlavního soupeře obklíčili doslova ze všech stran. Na podzim 2002 jsme vyhráli komunální a senátní volby, na jaře 2003 jsme dosáhli fenomenálního úspěchu zvolením našeho dlouholetého předsedy prezidentem republiky. Letos jsme ČSSD dvakrát na hlavu porazili v euro a krajských volbách a korunu všemu jsme nasadili triumfem v Senátu. V každých dalších volbách jsme úspěšnější a úspěšnější.

Vládní pevnost je dokonale obklíčena. Zbývá poslední útok, v červnu 2006.

Neusnout na vavřínech

Už jednou jsme v podobné pozici byli a stáli před rozhodujícím útokem. Přesně před čtyřmi lety, po krajských volbách 2000. Pravda, obklíčení nebylo tak drtivé jako nyní, navíc jsme do útoku táhli s koulí u nohy – opoziční smlouvou, **ale nálada ve společnosti byla srovnatelná s dnešní**. Přesto se nám protivník v poslední chvíli vysmekl a několika chytrými tahy dokázal dokonale obrátit ztracenou bitvu.

To se již nesmí opakovat!

Kdo je našim hlavním protivníkem

Musíme analyzovat, kdo je a bude našim hlavním politickým protivníkem. Přesto, že po sérii katastrofálních porážek začíná být mnohými komentátory označována za dominantní stranu levé části politického spektra KSČM, jsem přesvědčen, že tomu tak může být pouze za jistých podmínek. **ČSSD je nyní na rozcestí. Buď zakormidluje ještě více doleva a svou politiku bude nepokrytě realizovat s KSČM.** Pak je pravděpodobné, že lidovci tento scénář odmítnou a do voleb zde bude vládnout rudo-rudá koalice. V ní by zřejmě komunisté stále posilovali své postavení. **V tomto scénáři by tedy teze o jejich dominantní roli platila.** ČSSD se však také může pokusit o **návrat ke středu, k části voličů střední vrstvy**, kteří V. Špidlovi vyhráli volby v roce 2002. Za současné situace je to úkol velmi obtížný, ale dlouhodobě ČSSD umožňuje udržovat si odstup od komunistů.

Kterým směrem se S. Gross vydá, není dnes jasné (výkřik o podpoře komunistických kandidátů může být jen hysterickou reakcí na volební fiasko). Je však evidentní, že politická situace se těmito volbami výrazně znejistila. **Komunisté posílili, socialisté neví kudy kam, lidovci jen čekají na vhodný okamžik, kdy se odpoutat od Titaniku.**

Přesto všechno zůstává našim hlavním soupeřem ČSSD. Za žádných okolností totiž nebojujeme o voliče KSČM. Naopak, pokud ČSSD dokáže odolat vábení komunistů, pak se opět střetneme o část středových voličů.

Proto je pro ODS věci zásadní důležitosti výrazně porazit právě ČSSD a tak tuto stranu odříznout od možnosti vytvářet prakticky jakékoliv koalice.

V právě proběhlých volbách v roce 2004 se to podařilo. Proč?

Proč nyní socialisty porážíme

Hlavním důvodem – a to si nezastírejme – je prostá neschopnost socialistů vládnout.

Pro někoho to může být kyselé jablko, ale faktem je, že relativní úspěšnost vlády Miloše Zemana byla způsobena existencí opoziční smlouvy, která nedovolila, aby se ČSSD pustila „ze řetězu“. Jednodušeji řečeno, sami jsme si vykopali past.

Dvouletka Vladimíra Špidly byla toho nezvratným důkazem. Ani fungování vlády nové pod vedením S. Grosse nenasvědčují, že by se něco změnilo. Tento premiér je sice mediálně obratnější než jeho předchůdce, ale jeho myšlenkový obzor je ještě užší než Špidlův.

Důvodem číslo dvě je chování ODS. Naprosto správně jsme svou roli definovali jako politiku „nulové tolerance“. Dokázali jsme nesmyslnost kroků vlády a ČSSD srozumitelným a přesvědčivým způsobem vysvětlovat veřejnosti. Na této strategii nemáme co měnit. Ovšem za vážnou analýzu stojí situace, která nastala po právě proběhlých krajských a senátních volbách. **Voliči svými hlasy řekli stávající vládní sestavě nejen rázné NE, hlasy pro ODS nám také dali jasně na srozuměnou, že od nás očekávají kroky k řešení své nespokojenosti.** Prostě nám dali mandát a úkol, abychom s tím něco dělali.

S nulovou tolerancí nevystačíme až do voleb

Jsem proto pevně přesvědčen, **že naši voliči se nespokojí příštích 18 měsících „jen“ s politikou nulové tolerance.** V letních a s ještě větší intenzitou v podzimních volbách nám jasně sdělili, že od nás očekávají aktivitu, která zamezí dalšímu řádění ČSSD v jejich peněženkách, soukromí a svobodě.

Nevyslyšíme-li jejich vzkaz, můžeme zklamat důvěru statisíců a to zejména v případě, kdy se ČSSD zřetelně přikloní ke spolupráci s KSČM. Neumím si dost dobře představit, jak budeme našim voličům vysvětlovat, že (s naší silou a mandátem) s tím nejsme schopni nic dělat. Možnosti ODS jsou na jedné straně omezené silou v Poslanecké sněmovně, navzdory drtivé převaze všude jinde, na straně druhé v politice nerozhodují za jistých okolností pouze aritmetické součty.

Podobně špatný je i scénář, kdy se ČSSD pokusí zachovat stávající stojedničkovou koalici. Tato vláda je paralyzována volebním bankrotem a nebude schopna žádné smysluplné činnosti. **Jediným pozitivním scénářem je dohoda demokratických parlamentních stran na předčasných volbách a podobě překlenovací vlády.** Pokud tento fakt nepochopí v nejbližších dnech sama ČSSD, je v zájmu našem, našich voličů a ČR takový pokus učinit.

Úkol č.2: Vědět, jaký chceme stát a jaké jsou jeho priority

Nikdo se dobrovolně nevzdá dosažených výhod

Každý diplomat ví, že na obecných zásadách se zúčastněné strany shodnou poměrně snadno. **Problémy začnou, když se začnou specifikovat detaily.** Přesně to hrozí i našemu reformnímu úsilí.

My víme, že chceme stát malý, ale výkonný, že sociální systém má být motivující, že nejlepší daňová soustava je co nejjednodušší, bez výjimek a výhod, že rozpočtové určení daní by mělo být transparentní a znemožňující leštění klik na ministerstvu financí. Atd., atd. Ale v okamžiku, kdy tuto vizi začneme překládat do reálných pravidel, vynoří se tisíce důvodů, proč tuto výjimku ponechat, proč tento dotační titul nerušit a proč ponechat prostor pro subjektivní rozhodování.

Naše zákony a normy jsou po sedmi letech vlády ČSSD takovými selektivními výhodami a úplatky pro nejrůznější společenské skupiny přeplněny. Žádná z nich se jich dobrovolně nevzdá. V okamžiku, kdy zjistí, že se o něčem takovém jedná, vyvine enormní tlak. Na veřejnost a samozřejmě na své zvolené zástupce.

Budeme mít dvě možnosti – **bud'ťo tyto námitky plošně a bez výjimky odmítnout, nebo uznat, že mohou být oprávněné a zabývat se jimi.** Druhá možnost znamená, že jsme své reformní úsilí prohráli. Protože když ustoupíme poprvé, tak již ustoupíme vždy.

Stanovit priority a shodnout se na jejich řešení

Abychom měli sílu a odvalu tomuto tlaku odolat, musíme být o správnosti naší vize přesvědčeni. Nejen to, musíme být přesvědčeni i o **správnosti parametrů jednotlivých opatření.**

Stínová vláda ODS zpracovala za dva roky svého fungování přehledné resortní materiály, z nichž každý lze nazvat jako reformní. Všechny ovšem trpí jedním společným, výše popsaným neduhem – **tak dostatečnou mírou obecnosti proklamovaných zásad a cílů, aby se na nich mohli bez větších potíží mohou shodnout všichni.**

Trpí také reformní inflací, tedy snahou pojmenovat a vyřešit všechno, **bez jasného stanovení priorit.**

Nebude v silách ODS vyřešit okamžitě všechny neduhy, které zdědí po vládě ČSSD.

Máme dnes zhruba 12 měsíců, abychom definovali klíčové oblasti, které chceme realizovat bezprostředně po převzetí vlády. A máme stejných 12 měsíců, abychom našli uvnitř ODS shodu na konkrétní podobě těchto změn. **Shoda to musí být široká, respektována na komunální, krajské a parlamentní úrovni.** Jen plné ztotožnění je zárukou, že až nastanou při realizaci první problémy, nezhroutí se jako domeček z karet.

V latině existuje termín „*conditio sine qua non*“, tedy podmínka, bez jejíhož splnění nelze pokračovat dál. Já za takovou podmínku úspěchu našich reforem považuji právě **dosazení plné shody na její podobě uvnitř ODS.**

Klíčové problémy a nepřátelé jejich řešení

Nechci předjímat tuto debatu, ale abychom si utvořili jen rámcovou představu, o jaké klíčové otázky půjde, zde je můj osobní seznam prioritních témat k okamžitému řešení a pro ilustraci také namátkově vybraní odpůrci (ve skutečnosti jich bude existovat mnohem více):

Rovná daň

Odpůrci: všichni socialisté; většina poplatníků, kteří uplatňují nejrůznější odpočty – na hypotéku, penzi, životní pojištění, atd.; všechny neziskové, charitativní a podobné organizace, neboť sponzorský dar nebude odpočitatelnou položkou; církve; daňoví poradci; úředníci finančních úřadů; ... je zbytečné pokračovat

Zákoník práce

Odpůrci: odbory; většina dosud zaměstnaných zaměstnanců;

Školné na vysokých školách

Odpůrci: stávající studenti; řada prominentních intelektuálů

Osobní zdravotní účty

Odpůrci: starší občané;

Penzijní systém založený na rovném důchodu a dobrovolném připojištění

Odpůrci: střední generace; současní důchodci, kteří neuvěří, že pro ně se nic nezmění

Snížení státního rozpočtu na rok 2007 o 100 miliard korun

Odpůrci: téměř všichni, kteří jsou nějak spojeni s výdajovou stránkou rozpočtu

Ke každému opatření lze samozřejmě najít i skupinu, která neprodělá (ve skutečnosti je tato skupina daleko větší, než skupina ztrácející, jinak by opatření postrádala smysl). Na rozdíl od skupiny ztrácející je však její zisk nepřímý, dlouhodobý a tudíž chybí motivace k vytváření protitlaku. Bude naším zásadním úkolem umět vysvětlit tuto pozitivní stranu reformní mince.

Budeme stát před podobným reformním úkolem jako naši předchůdci před patnácti lety. Sice nepůjde o tak explicitně grandiózní úkol, jakým bezpochyby byl přechod od komunistického systému ke kapitalismu, v tomto smyslu půjde „jen“ o změny parametrů. Na rozdíl od té doby však dnes máme daleko silnější a efektivně organizované společenské struktury, které reformám budou chtít zabránit. Platí tedy ještě více než tehdy, že **musíme vyvinout enormní úsilí k vysvětlení a získání alespoň části občanů pro podporu reformy**. To je nemožné bez spolupráce s nejrůznějšími představiteli jednotlivých zájmových, profesních a společenských skupin, které dnes ovlivňují zásadním způsobem veřejné mínění.

Úkol č.3: Efektivně vládnout

Vládnout hůře než současná vláda už asi nelze, slycháváme často. Asi ano, ale rozhodně to neznamená, že bychom si z ní měli brát příklad.

Největší chyba socialistických vlád

Položíme-li si otázku, co je vlastně na této a předchozí vládě tak strašné, pak odpověď bude možná překvapivá. **Socialistickou vládu nesráží na kolena ani tak její socialistické myšlení, jako zoufalá bezkonceptnost.**

Na straně jedné šroubují ekologické normy do absurdna, na straně druhé si stěžují, že nelze postavit dálnice. V jenom okamžiku odvolají šéfa státní firmy, který chtěl koupit jisté doly, aby za pár týdnů tvrdili, že jedině tato firma je může získat. S hysterickým pokřikem protlačí změny DPH, aby zítra zjistili, že zákon je nefunkční a pozítří sami mnohé sazby vraceli zpátky. S velkou slávou rozdají v červnu po tisícovce, aby v listopadu zjistili, že na to nemají. Mezitím připraví zdravotnickou reformu, aby den nato byli ti, co ji sepsali, odvolání

samotným premiérem. Nemá cenu pokračovat, každý si z vlastní praxe dosadí desítky podobných případů.

Lidé jsou vesměs trpěliví a spolknou leccos. I vyšší daně. Česká společnost je vysoce sebeorganizovaná a ukázněná, se smyslem pro řád. I na pracovišti sneseme spíše šéfa, který by podle nás sice něco mohl dělat jinak, ale je evidentní, že ví co chce a „nepřekvapuje“, než šéfa – chaota. Stejně to je i s vládou.

Pokud se z této vlády můžeme v něčem poučit, pak je to právě toto. Nesmíme se chovat chaoticky, jednat protichůdně, odvolávat co jsme odvolali. Musíme veřejnosti předkládat jasné, srozumitelné návrhy a stát si za nimi.

Koaliční sňatek z rozumu

Černou mýrou pro každou velkou stranu je podoba vládní koalice. **Naším cílem by měla být dvoučlenná koalice**, protože v ní jsou karty rozdány přece jen přehlednějším způsobem, než v koalici vícečlenné.

Klíčem k funkční koalici po celé volební období je **především mechanismus legislativního procesu**. Samozřejmě, že důležité je sestavení společného programu, personální otázky a podobně. To jsou však okruhy, které se musí z podstatné části dohodnout předem. Bez nich zkrátka koalice vůbec nevznikne.

Avšak legislativní proces je každodenní živý organismus, ovlivňovaný tisíci různými zájmy. Pro naše reformní úsilí bude navíc tím nejpodstatnějším, protože **bez změn zákonů žádné reformy nebudou**.

Neschopnost dnešní vládní koalice zvládnout tento proces je do očí bijící. Za situace, kdy každý vládní návrh je rozmělněn desítkami a stovkami protinávrhů, z nichž řada působí proti původním záměrům, resp. vytváří zmatek při aplikaci norem, vyznívá jakékoliv úsilí vlády jako neschopnost.

Vláda ODS si nebude moci dovolit pokračovat v tomto chaosu. Už jen proto, **že reformy musí být realizovány rychle**. Smrtící pro každou reformu je, když se nechá prostor lobystickým a zájmovým skupinám.

Součástí koaliční dohody musí proto být i závazek stran, že k vládním předloham zákonů nebudou podávány pozměňovací návrhy a návrhy opozice budou bez výjimky odmítnuty. K tomu musí být vytvořen odpovídající mechanismus zajišťující, že poslanci a senátoři (ale také širší reprezentace z řad krajů a obcí) **budou efektivním způsobem uplatňovat své připomínky již v procesu přípravy zákonů**, dříve než jej schválí vláda a postoupí parlamentu.

I když se tento postup může na první pohled jevit jako poněkud odporující myšlence parlamentarismu, není tomu tak. Je obvyklý v zemích, které disponují daleko delší tradicí parlamentní demokracie. Je také logický – parlament přece není od toho, aby psal a vytvářel zákony. Parlament je od toho, aby zákony schválil, nebo odmítnul. Odpovědnost za kvalitu zákona nese vláda, ne parlament.

Závěr

Možná, že se někomu mohou zdát tyto úvahy předčasné. Možná zbytečné, vždyť zatím by nám úplně stačilo zaměřit se na úkol první, tedy vyhrát volby.

To je – možná – pravda. Ale ODS bude **v roce 2006 již 8 let v opozici. Vejít do Strakovy akademie bez náležité přípravy je sebevražda.** Tak jako voják cvičí celé dny a možná své schopnosti nikdy nepoužije, tak i my musíme trénovat pro případ, že budeme voliči povoláni. „Šťěstí přeje připraveným“. Udělejme vše proto, **aby naše vítězství nebylo otázkou štěstí** a abychom přesto (nebo právě proto) byli připraveni.
